

NYESTE PÉTER

Speciális nyomozási tevékenységek az Európai Unió tagállamaiban

Az Európai Unió tagállamaiban alkalmazható speciális, fedett¹ (leplezett, konspirált) nyomozási tevékenységek felmérése érdekében 2015 elején az ORFK Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központjával közösen egyeztetett kérdőív kiküldésére került sor az Európai Unió tagállamai részére az Europol Nemzeti Összekötői Irodán keresztül. A kérdőív a konkrét gyanú megállapítása előtti és a büntetőeljárás során alkalmazható speciális nyomozati tevékenységek végrehajtásának és azok alkalmazásának aktuális jogszabályi hátterét kutatta. A kérdőív a *táblázatban* látható kérdéseket tartalmazta.

A beérkezett tizenegy tagállami válasz alapján a megjelölt jogszabályhelyek összehasonlító elemzését, továbbá a tagállami büntetőeljárési és rendőrségi törvények releváns részeinek összehasonlítását végeztem el. A kutatás reprezentativitása érdekében a wiesbadeni magyar rendőrségi összekötőn keresztül megismert németországi speciális nyomozati lehetőségeket, valamint a francia és román szabályozást is bemutatom a büntetőeljárési törvény alapján.

A kérdőívre Hollandia, Észtország, Litvánia, Finnország, Lengyelország, Horvátország, Szlovákia, Szlovénia, Málta, Ciprus és Bulgária válaszolt. A következőkben az egyes tagállamok speciális nyomozási tevékenységeinek szabályozását mutatom be.

Finnország

A finn titkos nyomozati tevékenységeket a rendőrségi törvény (*Police Act*)² 5. fejezete szabályozza. A kényszerintézkedések alkalmazásáról szóló törvény (*Coercive Measures Act*)³ 10. fejezete írja elő a fedett kényszerintézkedések (*covert coercive means*) szabályait. A rendőrségi törvényben meghatá-

¹ A fedett végrehajtás formái: egyrészt a leplezett módú tevékenység, amelynek során az eljáró személy a kilétét nem leplezi, csak a tevékenysége célját, másrészt a konspirált végrehajtás, amelynek során mind az eljáró kiléte, mind a tevékenysége is titkolt.

² <https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1995/en19950493.pdf>

³ https://www.imolin.org/doc/amlid/Finland/Finland_Coercive_Measures_Act_1987.pdf

Tevékenység	Büntetőjárás nélkül (konkrét bűncselekmény gyanúja nélkül)	Büntető-eljárás alatt	Az igénybevételhez kell-e ügyészi vagy bírói engedély		Az igénybevétel maximális időtartama	
	alkalmazható-e (igen/nem)		ügyészi engedély	bírói engedély	nincs időbeli korlát	maximális időtartam
Informátor alkalmazása Leplezett megfigyelés (közterületen) Leplezett megfigyelés (magánlakásban) Telefonlehallgatás Titkos kutatás E-mail ellenőrzése Levél (postai küldemény, csomag) ellenőrzése Fedett nyomozó igénybevétele általános hírigényre, hírszerzésre, adatgyűjtésre beépülésre bizalmi vagy álvásárlás ellenőrzött szállításra						

rozott bűncselekmény-megelőzési és -felderítési feladatokat a fejezetben szabályozott módon hajthatják végre a nyomozó hatóságok, illetve a külön törvényekben szabályozott hatóságok (vám- és pénzügyőrség, határőrség). A fedett intézkedések alkalmazásának célja, hogy információkat szerezzenek a bűncselekmények megállapításához vagy kizárásához. A fejezetben szabályozott fedett intézkedéseket meghatározott bűncselekmények felderítése, megelőzése érdekében, illetve általában a legalább kétévi szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetén lehet alkalmazni.

A rendőrségi törvény alapján a finn belügyminisztérium a különböző minisztériumok hatáskörébe tartozó bűncselekmények felderítése érdekében kijelöl olyan egységeket, amelyek előnyomozásokat folytathatnak.

Az Európai Ügyészek Konzultatív Testületének kérdésére adott finnországi tájékoztatás alapján az előnyomozásokat folytató hatóságok önállóan gaz-

dálkodnak és végzik a tevékenységüket, de szorosan együttműködnek az ügyészséggel.⁴ Előnyomozásokat hajt végre a rendőrség, a vámőrség, a határőrség és a katonai nyomozó hatóság, amelyek felelősek azért, hogy megállapítsák vagy kizárják a bűncselekmény gyanúját. Ezenkívül az ügyészség is folytat ilyen tevékenységet, amennyiben hivatásos állományú személy a gyanúsított. A bűnügyi nyomozásról szóló törvény (*The Criminal Investigation Act*⁵) szerint az előnyomozó hatóság nyomozást indít abban az esetben, ha gyanú merült fel arra, hogy bűncselekmény elkövetése történt.

Az előnyomozást folytató hatóságok tervezik meg és döntenek arról, hogy mely körülmények tisztázása, illetve milyen ügyek megoldása igényel előnyomozást. Az előnyomozó hatóság köteles jelezni az ügyészségnek, ha megnyit egy aktát, illetve az előtt szóban egyeztetetnek az ügyésszel az ügy körülményeiről. Ez után az előnyomozást az erre jogosult hatóság folytatja le, közben folyamatosan egyeztet az ügyészséggel, annak érdekében, hogy az előnyomozás eredménye megfeleljen a későbbi büntetőeljárás szabályainak. Az előnyomozás eredménye alapján az ügyész dönti el, hogy szükség van-e a büntetőeljárás lefolytatására. Az ügyésznek kulcsszerepe van abban is, hogy eldöntse, milyen kényszerintézkedéssel (jogsérelemmel) járó eszközöket kell alkalmazni az előnyomozás alatt, noha ezt a nyomozó hatóság is el tudná dönteni, de mivel a büntetőeljárás sikere az előnyomozáskor megfelelően alkalmazott eszközökön múlhat, ezért ez az ügyész részvételét igényli.

A finn rendőrségi törvény részletesen szabályozza a speciális nyomozási tevékenységek alkalmazásának jogi és végrehajtási lehetőségeit. Általánosságban kijelenthető, hogy a törvény szerint csak bizonyos bűncselekmények és büntetési tétel esetén lehet ilyen információszerző eszközöket alkalmazni. A rendőrségi törvény szerint, ha a személy viselkedése vagy egyéb körülmények „megfelelő okot” szolgáltatnak a meghatározott bűncselekmény elkövetésének a gyanújára, akkor megelőzési, megszakítási, felderítési célból alkalmazható a speciális nyomozati lehetőség.

Kényszerintézkedéseket (jogkorlátozó) a törvény szerint akkor lehet alkalmazni, ha a bűncselekmény súlya és a bűncselekmény felderítésének a fontosságához fűződő érdek alapján „erősen igazolható”.

Finnországban mind a rendőrségi, mind a kényszerintézkedésekről szóló törvény keretében a konkrét gyanú megállapítása előtt és a büntetőeljárás alatt is alkalmaznak humán együttműködőket (informátorokat) időbeli korlátozás nélkül, *a rendőrség döntése alapján*. Leplezett megfigyelés a közterü-

⁴ http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccpe/opinions/travaux/OP_10_Finland.pdf

⁵ <https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2011/en20110805.pdf>

leten és magánterületen az ügyész engedélyével hat hónapi időtartamban végezhető a büntetőeljárás előtt és alatt. Telekommunikációsforgalom- (telefon-, e-mail-) ellenőrzés bírói engedély alapján egyhavi időtartamra engedélyezett mind a büntetőeljárás alatt, mind előtte. A titkos kutatás nem engedélyezett. A postai küldemények ellenőrzését az ügyész engedélyezi egy hónap időtartamra mind a büntetőeljárás alatt, mind azt megelőzően. Fedett nyomozó tevékenységét általános információszerzés, mélyfedés és bizalmi, álvásárlás céljából az ügyész és a bíró engedélyezheti hat hónapra a büntetőeljárás során és azt megelőzően is. Az ellenőrzött szállítást szintén az ügyész engedélyezi a büntetőeljárás alatt, és azt megelőzően.

A speciális nyomozati lehetőségek eredménye rendőrségi személyes adatokat tartalmazó aktákba kerül, az együttműködők részére személyi akta kiállítására kerül sor.

A speciális nyomozási tevékenységekről évente összefoglaló jelentést kell készíteni a belügyminisztériumnak, amit a parlament hagy jóvá.

Észtország

Az észt büntetőeljárás törvény (*Code of Criminal Procedure*⁶) 3. fejezete tárgyalja a felderítő jellegű tevékenységet (*Surveillance activity*). A fejezet felsorolja azokat a bűncselekményeket, amelyek esetében helye van speciális nyomozási tevékenységek alkalmazásának. Abban az esetben lehet alkalmazni ezeket, ha az eredmény a büntetőeljárás keretei között végzett információszerző vagy bizonyítási cselekményekkel nem szerezhető be, aránytalan nehézséggel járna, illetve a büntetőeljárás eredményességét veszélyeztetné. A beszerzett eredmény felhasználható bizonyítékként, ha a beszerzés körülményei törvényesek, és megfelel az eljárási törvény által támasztott követelményeknek.

Észtországban speciális nyomozást folytathat a rendőrség, a határőrség, a biztonsági rendőrség, a vám- és pénzügyőrség, a katonai rendőrség és a büntetés-végrehajtás abból a célból, hogy információkat gyűjtsön bűncselekmény megelőzése érdekében, körözött személyt elfogjanak, továbbá információkat gyűjtsenek a lefoglalási eljárás, illetve a büntetőeljárás során.

A speciális, fedett felderítő tevékenység azzal szemben engedélyezett, akiről komoly indokkal feltételezhető, hogy ő maga vagy másokkal együtt követhette

⁶ <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

el a törvényben meghatározott bűncselekményt, vagy aki szökésben van, továbbá aki a gyanú alapján bűncselekményből származó javakat birtokol, illetve büntetőeljárás gyanúsítottja, vagy akiről igazolható okból feltételezhető, hogy ő követhette el vagy követi el a törvényben meghatározott bűncselekményt.

Az ilyen jellegű felderítő tevékenységeket nemcsak a büntetőeljárás alapján lehet végrehajtani Észtországban, hanem egyebek között az észt védelmi szervekről szóló törvény, a vám-, a határőrségi, a fegyver-, a tanúvédelmi, a biztonsági, illetve büntetés-végrehajtási törvény alapján is.

A felderítő tevékenységek végrehajtásáról jelentéseket kell készíteni a törvényben meghatározott tartalommal, amelyeket felderítő aktákba helyeznek el. Szintén a felderítő aktához csatolják a végrehajtás folyamán keletkezett fényképeket, videókat, egyéb tárgyi eszközöket. A felderítő aktából a bűnügyi aktába kerülnek azok az okiratok és tárgyi bizonyítási eszközök, amelyek szükségesek a bűncselekmény bizonyításához.

A nemzeti minősített vagy külföldi minősített adatokat tartalmazó aktákat az államtitkokról és külföldi minősített adatokról szóló törvény (*State Secrets and Classified Information of Foreign States Act*)⁷ szerint kell tárolni, kezelni.

Észtországban „felderítő tevékenységet” lehet folytatni bűncselekmény konkrét gyanúja nélkül, és a büntetőeljárás során is. Informátorokat alkalmaznak időbeli korlátozás nélkül, belső szabályozás alapján a büntetőeljárás előtt és büntetőeljárás folyamán is a *rendőrség döntése alapján*.

Leplezett megfigyelés végrehajtása a közterületen az ügyész engedélyével kéthavi időtartamban végezhető a büntetőeljárás előtt és alatt, ami további két hónappal meghosszabbítható. *Magánterületen* történő megfigyeléshez *bírói engedély szükséges*, és szintén kéthavi időtartamra engedélyezett, ami további két hónappal meghosszabbítható. *Telekommunikációsforgalom- (telefon-, e-mail-) ellenőrzés, titkos kutatás és postai küldemények ellenőrzése bírói engedély* alapján két hónapra engedélyezett mind a büntetőeljárás alatt, mind az előtt, ez további két hónappal meghosszabbítható. A telefonforgalmazás adatai, híváslisták, cellainformációk ügyészi engedély alapján megkérhetők a szolgáltatóktól. *Fedett nyomozó tevékenységét általános információszerzés, mélyfedés céljából az ügyész* engedélyezheti hat hónapra mind a büntetőeljárás alatt, mind azt megelőzően. Az engedély további hat hónappal meghosszabbítható. *A bizalmi, átvásárlást és ellenőrzött szállítást az ügyész és a bíró engedélyezi* szintén mind a büntetőeljárás alatt, mind azt megelőzően. Az engedély további hat hónappal meghosszabbítható.

⁷ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/515112013009/consolide>

Hollandia

A holland büntetőeljárás IV. A és V. C fejezete (*special powers of investigation*) tartalmazza „*a nyomozás speciális erői*”⁸ címszó alatt a speciális nyomozási tevékenységeket, amelyeket 2000 februárjában iktattak be a törvényszövegbe. A holland szabályozás külön eljárási szabályokat tartalmaz a „*nem szervezeten elkövetett*” bűncselekmények, és a „*súlyos és szervezeten, illetve bünszervezetben elkövetett bűncselekmények elleni harc*”, illetve a „*terrorizmus elleni harc*” felderítése, nyomozása érdekében. A holland szabályozás alapján *csak büntetőeljárás keretében* alkalmazhatók a speciális nyomozási tevékenységek. A büntetőeljárás keretében lehetőség van úgynevezett *felfedező nyomozás* végrehajtására, ha bizonyos tényekből és körülményekből arra lehet következtetni, hogy meghatározott személy, csoport olyan bűncselekmények elkövetését tervezi vagy követi el, amely a törvény szerint lehetőséget ad speciális, fedett nyomozási tevékenység bevezetésére.

Ilyen lehet a folyamatosan, hasonló jellegű súlyos bűncselekmények elkövetése, az elkövetett hasonló bűntettek jellege, módja, a bűncselekmények egymáshoz kapcsolódása. Ilyen esetben az ügyész további bűncselekmények megelőzése céljából elrendelheti a személyek, a csoport vizsgálat (felfedező nyomozás) alá vonását.

Az ügyész dönti el, hogy a speciális nyomozási lehetőségekből, tevékenységekből származó mely jelentések, tárgyi bizonyítási eszközök lehetnek relevánsak a nyomozás számára. Az ügyész akkor emeli be ezeket az eszközöket a büntetőeljárás anyagába, amint az nem veszélyezteti a nyomozás érdekeit. A személyekre irányuló nyomozások anyagait súlyos bűncselekmény aktában (*serious crime file*) tárolják az adatvédelmi törvénynek megfelelően. A terrorcselekmények megelőzése, felderítése érdekében a személyek, csoportok vizsgálatára irányuló „felfedező nyomozások” információi az ügyész által kezdeményezett és bírói jóváhagyással létrehozott úgynevezett automatizált fájlrendszerbe tölthetők. Ebbe a részt vevő felek adatokat tölthetnek fel és innen adatokhoz juthatnak, azokat összehasonlíthatják más rendőrségi adatokkal, akták adataival.

Hollandiában a büntetőeljárások során *informátorokat* alkalmaznak maximálisan három hónapra, az *ügyész engedélyével információgyűjtési célból*. Továbbá *bírói engedéllyel a civilek részére is engedélyezett a megállapodás-*

⁸ http://www.ejtn.eu/PageFiles/6533/2014%20seminars/Omsenie/WetboekvanStrafvordering_ENG_PV.pdf

ban meghatározott időtartamra a bünszervezetbe beépülés, mind a nem szervezetten elkövetett bűncselekmények, mind a súlyos és szervezett bűncselekmények elkövetésének tervezése és megvalósítása esetén.

Leplezett megfigyelés büntetőeljárás folyamán a közterületen az ügyész engedélyével maximálisan háromhavi időtartamban végezhető. *Magánterületen, de nem magánlakásnak minősülő helyen* történő megfigyeléshez ügyészi engedély szükséges, és az az engedélyben meghatározott időtartamig folytatható. *Telekommunikációsforgalom- (telefon-) ellenőrzés bírói engedély* alapján kezdetben négy hétre engedélyezhető (sürgősségi engedéllyel ügyészi engedélyezés). *Titkos kutatás nem engedélyezett. E-mail ellenőrzése bírói engedély alapján végezhető* (sürgősségi engedéllyel ügyészi engedélyezés). *Postai küldemények ellenőrzése bírói engedély alapján lehetséges.*

Fedett nyomozó tevékenységét rendszeres, általános információszerzés céljából az ügyész engedélyezheti három hónapra a büntetőeljárás idején. Az engedélyezés időtartama meghosszabbítható. Mélyfedésű fedett nyomozó működésének engedélyezésére, bünszervezetbe beépülésére az ügyész jogosult a legfőbb ügyészség jóváhagyásával. Az engedélyezett időtartam a konkrét engedélyezés alapján történik. *Áruk, telekommunikációs adatok és szolgáltatások bizalmi, átvásárlását az ügyész engedélyezi az engedélyben meghatározott időtartamra. Az ellenőrzött szállítást az ügyész engedélyezi.*

Litvánia

Litvániában a speciális nyomozási tevékenységeket a büntetőeljárás megindítása előtt a litván bűnügyi hírszerzési törvény (*Law on Criminal Intelligence of The Republic of Lithuania*) szabályozza, a büntetőeljárás során pedig a litván büntetőeljárás törvény⁹ 154., 158., 160. §-a.

A bűnügyi hírszerzési törvény alapján időbeli korlátozás nélkül foglalkoztatnak informátorokat. A büntetőeljárás törvény 158. §-a szabályozza a speciális előnyomozási tevékenységekben részt vevőket. A nyomozási bíró az ügyész előterjesztése alapján engedélyezi az alkalmazásukat, halaszthatatlan esetben az ügyész engedélyezi 72 órára.

Leplezett megfigyelés végrehajtása *közterületen és magánterületen* a bűnügyi hírszerzési törvény 15. §-a alapján, büntetőeljárás megindítása előtt az ügyész engedélyével maximálisan háromhavi időtartamban végezhető (72

⁹ http://www.osservatoriointerventitratta.it/files/normativa/Criminal_Code.pdf

óra időtartamra *a bűnügyi hírszerző egység vezetője is engedélyezheti*). *Hosszszabítás lehetséges ismételten három hónapra, maximálisan tizenkét hónapig bírói engedéllyel.* A büntetőeljárás törvény 160. §-a alapján lehetséges megfigyelés végrehajtása, amelyet a nyomozási bíró engedélyez az ügyész előterjesztése alapján, halaszthatatlan esetben az ügyész engedélyezheti, de 72 órán belül a bíró jóváhagyását kell kérni. A megfigyelés időtartama az engedélyező bírótól függ.

Telekommunikációs forgalom (telefon, e-mail) és postai küldemények ellenőrzése a bűnügyi hírszerzési törvény 10. §-a alapján, büntetőeljárás megindítása előtt halaszthatatlan esetben az ügyész *engedélye alapján is lehetséges, de 24 órán belül be kell szerezni a regionális bíróság elnökének vagy a kijelölt bírónak az engedélyét.* Az engedély maximálisan három hónapra szól, ezt maximum tizenkét hónapig lehet meghosszabbítani. Kivételes esetben az engedélyezett időtartam meghaladhatja a tizenkét hónapot a regionális bíróság elnökének engedélyével.

A büntetőeljárás törvény 154. §-a alapján *telekommunikációs forgalom (telefon, e-mail) és postai küldemények ellenőrzése az ügyész előterjesztése és a nyomozási bíró döntése alapján hat hónapig lehetséges.* Ha a nyomozás bonyolult, sokrétű bűncselekményeket érint, akkor további három hónappal meghosszabbítható. Halaszthatatlan esetben az ügyész 72 órára engedélyezheti, és egyben kezdeményezi a nyomozási bírónál az engedélyezést.

Titkos kutatás a bűnügyi hírszerzési törvény 11. §-a alapján, büntetőeljárás megindítása előtt halaszthatatlan esetben az ügyész *engedélye alapján is lehetséges, de 24 órán belül be kell szerezni a regionális bíróság elnökének vagy a kijelölt bírónak az engedélyét.* A titkos kutatás végrehajtása három hónapra engedélyezhető, ez meghosszabbítható.

A büntetőeljárás törvény 158. §-a alapján titkos kutatást lehet végrehajtani a büntetőeljárás idején. *Halaszthatatlan esetben az ügyész 72 órára engedélyezheti, és egyben kezdeményezi a nyomozási bírónál az engedélyezést.* Egyéb esetben az ügyész előterjesztése alapján a nyomozási bíró engedélyezi az általa megszabott időtartamra.

Fedett nyomozó tevékenységét rendszeres, általános információszerzés céljából a bűnügyi hírszerzési törvény 10. §-a alapján, az ügyész engedélyezheti időbeli korlátozás nélkül, ha más bírói engedélyhez kötött tevékenységet nem hajt végre. A bűnügyi hírszerzési törvény alapján „fedett résztvevő feleken” nemcsak a hivatásos fedett nyomozót értik, hanem azt is, akivel a bűnügyi hírszerző szervnek szóbeli vagy írásbeli megállapodása van.

Büntetőeljárás során a 158. § alapján lehetséges fedett nyomozó alkalmazása hírszerzési célból az ügyész előterjesztése alapján, a nyomozási bíró engedélyével.

A büntügyi hírszerzési törvény alapján mélyfedésű, bünszervezetbe beépülő „fedett résztvevők” (hivatásos és civil) alkalmazásának az engedélyezésére halaszthatatlan esetben az ügyész jogosult, 24 órán belüli bírói jóváhagyással. Az engedélyezés időtartama hat hónap, ez hosszabbítható.

Büntetőeljárás során a 158. § alapján lehetséges fedett nyomozó alkalmazása bünszervezetbe beépülési célból az ügyész előterjesztése alapján, a nyomozási bíró engedélyével.

A büntügyi hírszerzési törvény a speciális műveletek körébe sorolja a bizalmi, álvásárlást mint módszert, amelyet „fedett résztvevők” hajtanak végre. Az engedélyezést nem tárgyalja a kérdőívre adott válasz, de a korábbiaknak megfelelően nagy valószínűséggel ügyészi engedélyezéshez kötött.

Büntetőeljárás során a 158. § alapján lehetséges fedett nyomozó alkalmazása bizalmi, álvásárlás céljából az ügyész előterjesztése alapján, a nyomozási bíró engedélyével.

Az ellenőrzött szállítást a büntügyi hírszerzési törvény 14. §-a alapján az ügyész engedélyezi a büntügyi hírszerző szerv vezetőjének előterjesztése alapján. Időbeli korlátozás nincs, az ügyész által engedélyezett időtartamon belül kell végrehajtani.

A büntetőeljárás törvény nem tárgyalja az ellenőrzött szállítást.

Lengyelország

Lengyelországban speciális nyomozási tevékenységet végezhető a büntetőeljárás előtt, ágazati törvény alapján, és a büntetőeljárás alatt is. A rendőrségi törvény¹⁰ 1. §-a értelmében a rendőrség feladatai között szerepel „*intézkedések kezdeményezése és szervezése bűncselekmények, bűncselekménnyel kapcsolatos események és szabálysértések megelőzése, felderítése és az elkövetőkkel kapcsolatos nyomozások lefolytatása*”. A lengyel rendőrségi törvény 14. §-a értelmében bűncselekmények és szabálysértések beazonosítása, felderítése, megelőzése érdekében *előzetes nyomozást, büntügyi nyomozást, adminisztratív és kényszerítő intézkedéseket* alkalmazhat.

¹⁰ http://www.policja.pl/ftp/pliki/police_act.pdf

A 19. § értelmében a törvényben felsorolt bűncselekmények esetén azok megelőzése, felderítése, az elkövetők megállapítása és bizonyítékok beszerzése, rögzítése érdekében előzetes nyomozást folytat a rendőrség. Ha más módszer hatástalan lenne, vagy aránytalan nehézséggel járna, „műveleti ellenőrzést” végezhet a rendőrség a kerületi bíróság, az ügyész vagy rendőri szerv vezetőjének (utólagos ügyészi jóváhagyással) írásbeli engedélye alapján.

Az előzetes nyomozás idején nyílt és speciális, fedett intézkedéseket lehet alkalmazni.

Halaszthatatlan esetben a rendőri szerv vezetője engedélyezheti a „műveleti ellenőrzést”, amit öt napon belül be kell nyújtani jóváhagyásra az ügyész vagy a bíró részére, ellenkező esetben meg kell semmisíteni, illetve bizonyítékként nem használhatók fel. „Műveleti ellenőrzést” a gyanúsítottal szemben, illetve azzal szemben lehet folytatni fedett módon, aki a rendelkezésre álló adatok alapján gyanúsítható. A „műveleti ellenőrzés” az érintett levelezésének, postai küldeményeinek és telekommunikációs forgalmazásának ellenőrzésére terjedhet ki. A „műveleti ellenőrzést” három hónapra engedélyezheti a kerületi bíróság a rendőrségi vezető előterjesztése alapján. Igazolható okból, a körülményekre tekintettel az ügyész egyetértésével a határidő hosszabbítása kérhető a bíróságtól. A szolgáltatóknak kell gondoskodniuk arról, hogy a rendőrség végrehajthassa a rendszereikben a „műveleti ellenőrzést”. A rendőrségnek haladéktalanul értesítenie kell az ügyészséget a „műveleti ellenőrzés” befejezéséről és annak eredményéről. A rendőrségi vezető a „műveleti ellenőrzés” befejezése után átadja az ügyésznek azokat az adatokat, amelyek bizonyítékként felhasználhatók a büntetőeljárásban. A büntetőeljárásban fel nem használt adatokat két hónapon belül törölni kell.

Az előzetes nyomozás célja a bűncselekménnyel kapcsolatos információk megfelelőségének (valóságtartalmának, forrás-megbízhatóságának) előzetes ellenőrzése, lehetséges elkövetők és bizonyítékok beszerzése minta-, bizalmi, álvásárlás során, ahol kép- és hangrögzítés lehetséges. A fedett vásárlások a rendőrségi vezető engedélye alapján, ügyészi jóváhagyással végezhetők. Ezt a tevékenységet három hónapra lehet engedélyezni, és további három hónappal lehet meghosszabbítani.

Az előzetes nyomozás során végrehajtott tevékenységek eredményéről tájékoztatni kell az ügyészt. Ha az előzetes nyomozás eredménye bizonyíték lehet a büntetőeljárásban, a rendőrségi vezető átadja a teljes anyagot az ügyésznek, aki a bizonyításra való alkalmasság esetén elrendeli a büntetőeljárást.

A rendőrségi törvény 20/a §-a értelmében az előzetes nyomozás során gondoskodni kell a tevékenységek végrehajtásának, azok taktikai szabályai-

nak és a beszerzett információknak a megfelelő védelméről. Az előzetes nyomozás során fedőokmányok használhatók.

A módszerek, eljárások adatainak nyilvánosságra hozása csak annyiban megengedett, amennyiben a gyanú igazolásához, alátámasztásához elengedhetetlen. Az információkat törvényben lefektetett eljárás során kell nyilvánosságra hozni, nyílttá tenni. A rendőrség a vele titkosan együttműködők adatait bizalmasan kezeli, tárolja.

Lengyelországban a büntetőeljárások előtt és alatt is a rendőrségi törvény 22. §-a alapján és belső részletszabályozás alapján lehet *informátorokat* alkalmazni időbeli korlátozással, rendőrségi vezetői engedéllyel. Az együttműködők közül csak az ügybe bevont együttműködő személyazonosságát lehet nyilvánosságra hozni a büntetőeljárás során, meghatározott eljárás szerint. A büntetőeljárások előtt és alatt is belső szabályozás alapján lehet *közterületen és magánterületen megfigyelést* folytatni időbeli korlátozással, *rendőrségi vezetői engedéllyel*.

Telekommunikációsforgalom- (telefon-, e-mail-), csomag-, levéllenőrzés az előzetes nyomozás, az úgynevezett „műveleti ellenőrzés” keretében és a büntetőeljárás során a 237. §-ban meghatározott esetekben és módon *ügyészi, illetve bírói engedély* alapján kezdetben három hónapra engedélyezhető, ami hosszabbítható. *Titkos kutatás nem engedélyezett.*

Fedett nyomozó tevékenységét rendszeres, általános információszerzés és mélyfedés céljából belső szabályozás alapján a *rendőrség vezetője* engedélyezheti időbeli korlátozással.

A bizalmi, átvásárlását és ellenőrzött szállítás az előzetes nyomozást az ügyész engedélyezi három hónapra, ez újabb három hónappal meghosszabbítható.

Szlovákia

Szlovákiában mind a rendőrségi törvény, mind a büntetőeljárás alapján lehet speciális, fedett nyomozási eszközöket alkalmazni. A rendőrségi törvény 1. fejezetének második szakasza sorolja fel a rendőrség feladatait: egyebek között bűnözői tevékenységek felderítése, azok elkövetőinek beazonosítása, együttműködés az adóelkerülés és illegális pénzügyi tranzakciók felderítésében, illetve bűncselekmények nyomozása és a bűncselekmények tényállási elemeiről szóló jelentések ellenőrzése. További feladat a szervezett bűnözés

és a terrorizmus elleni harc, valamint a védett személyek biztonságának szavatolása.

A szlovák rendőrségi törvény¹¹ III. fejezete tartalmazza a rendőrségi feladatok végrehajtása céljából alkalmazható eszközöket, módszereket és az úgynevezett nyomozási műveleti tevékenységeket (*investigative operational activity*). A rendőrségi törvény felsorolja, hogy mely bűncselekmények, körülmények esetén, illetve rendőrségi műveletek biztosítása céljából használhatók a speciális, fedett eszközök és az alkalmazásukkal szerzett információk. A rendőrségi törvény 37. §-a értelmében az eszközök, módszerek alkalmazása csak a meghatározott bűncselekmények felderítése, az elkövetők beazonosítása és a bizonyításhoz szükséges bizonyítékok beszerzése érdekében történhet, amennyiben más módon nem lehet elérni az eredményt, vagy aránytalan nehézséggel járna. Az információs és technikai eszközök (audio, vizuális, telekommunikációs, rádió, számítógép stb.) alkalmazása csak bírói engedéllyel lehetséges. A bíró maximum hat hónapra engedélyezheti ilyen eszköz alkalmazását. Halaszthatatlan esetben a rendőrségi vezető is elrendelheti az effajta eszköz alkalmazását, de 24 órán belül be kell szerezni a bíró utólagos jóváhagyását. Az információs és technikai eszköz alkalmazásakor a rendőrségnek folyamatosan fel kell mérnie kell az eszköz használatának további szükségességét, és ha már nem áll fenn a szükségessége, haladéktalanul meg kell szüntetni. A beszerzett információk kivételesen használhatók fel bizonyítékként, ha más mód nincs a bűncselekmény bizonyítására. A törvény 38a §-ának meghatározása értelmében „*a nyomozási műveleti tevékenység olyan titkos, hírszerző intézkedések rendszere, amellyel a rendőrség a bűnözői tevékenységeket felszínre hozza, megelőzi, megakadályozza, elkövetők személyét megállapítja, személy- és tanúvédelmi tevékenységét biztosítja, az államhatár védelmét ellátja, illetve körözési tevékenységét támogatja*”.

A nyomozási műveleti tevékenységet a rendőrség erre kijelölt egységei hajtják végre. A törvény 39a §-a a bűnügyi hírszerzést (*criminal intelligence*) ezen a rendszeren belül úgy határozza meg, hogy annak a célja információk gyűjtése, szerzése és értékelése a bűncselekményekről és az elkövetőkről, ami elősegíti a speciális nyomozók tevékenységét. A törvény tárgyalja a rövid távú és hosszú távú fedett nyomozókat, azok biztosítási lehetőségeit, és a 41. § kitér a titkos együttműködők alkalmazására is.

¹¹ https://www.imolin.org/doc/amlid/Slovakia_Police_Force_act.pdf

Szlovákiai büntetőeljárás

Szlovákiában a büntetőeljárás¹² során is lehet alkalmazni fedett nyomozási tevékenységeket (felderítés), ha megfelelő alappal feltehető, hogy a szándékos bűncselekmények elkövetésével kapcsolatos, a büntetőeljárás számára releváns tények felderítését segíthetik elő (88. §). A felderítő tevékenység írásban rendelhető el a büntetőeljárás megindítása előtt és alatt is az ügyész engedélyével, vagy a bírósági eljárásban bírói engedéllyel.

Informátorok alkalmazásához *rendőrségi vezetői döntés* szükséges, azok időbeli megkötés nélkül alkalmazhatók a büntetőeljárás folyamán is, de csak a törvényben meghatározott bűncselekmények felderítése érdekében. A *közterületen történő megfigyelés* a büntetőeljárás 113. §-a szerint az előnyomozás idején ügyészi engedéllyel, azt követően bírói engedéllyel lehetséges maximum hat hónapra, meghosszabbítása újabb hat hónappal lehetséges. A magánterületen történő megfigyelés a büntetőeljárás 113. §-a szerint csak az elrendelt büntetőeljárás során, bírói engedéllyel lehetséges maximum hat hónapra, meghosszabbítása újabb hat hónappal lehetséges.

Telekommunikációsforgalom- (telefon-) ellenőrzés a 115. § szerint bírói engedély alapján lehetséges az előnyomozás és a büntetőeljárás során is maximum hat hónapra, ez további két hónappal meghosszabbítható. Halaszthatatlan esetben az ügyész jogosult elrendelni, a bíró 24 órán belüli utólagos jóváhagyásával. A telekommunikációs forgalom ellenőrzését a rendőrség hajtja végre, folyamatos ellenőrzéssel, az információk elemzésével. Az eredmény bizonyítékként felhasználható, ha szó szerint leírják a rögzített közléseket.

Titkos kutatás bírói engedéllyel végrehajtható az előnyomozás és a büntetőeljárás során is, ha alapos okkal feltételezhető, hogy a büntetőeljárás szempontjából releváns keresett tárgyat a gyanúsított rejtette el, vagy a kár megterülése szempontjából szükséges megállapítani a tárgy meglétét.

E-mail és postai küldemények ellenőrzése bírói vagy ügyészi engedély alapján végezhető az előnyomozás és a büntetőeljárás során is maximum kilencven napig.

Fedett nyomozó tevékenységét rendszeres, általános információszerzését, mélyfedését, bizalmi, álvásárlását ellenőrzött szállítás céljából a büntetőeljárás 117. §-a szerint bíró engedélyezheti maximum hat hónapra, ez további két hónappal meghosszabbítható.

¹² <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/3850>

Horvátország

Horvátországban 2008-ban kezdődött a büntetőeljárás reformja, legutóbbi jelentősebb módosítása 2013-ban történt, és ezzel a korábbi úgynevezett „mix-eljárási forma” helyébe a „részeljárási formula” lépett.¹³ Az idézett szerzők szerint a *büntetőeljárás megindítása előtt* számos intézkedés és tevékenység végezhető, amelyek két részre oszthatók: felderítő tevékenységek, intézkedések, és bizonyítékszerző eljárások. A büntetőeljárás előtti nyomozási intézkedések, tevékenységek (felderítő) megegyeznek az ágazati rendőrségi törvény szabályozásával, de ezek csak bizonyítékszerző eljárások, a gyanúsított szabadságát korlátozó intézkedések és speciális bizonyítékszerző eljárások lehetnek. A 2008-ban kezdett reform jegyében a bírósági eljárást megelőző eljárást felosztották előzetes nyomozási és nyomozás részre (XVI. fejezet), büntetőeljárás nyomozás, vizsgálat (XVII. fejezet), bizonyítékszerző tevékenységekre (XVIII. fejezet), és vádemelésre (XIX. fejezet). Az *előzetes nyomozási rész tartalmazza* a bűnüldözési feladatokat, az előzetes nyomozást, a halaszthatatlan bizonyítékszerző tevékenységeket, és a bizonyítékszerző tevékenységeket az ismeretlen elkövetővel szemben. A reform legfontosabb része az előzetes nyomozási eljárási résszel kapcsolatban az volt, hogy *az eljárás az ügyész rendelkezési jogosultságába tartozik, az ő munkáját a rendőrség és nyomozók segítik*. Az eljárási törvény külön definiálta a büntetőeljárás kezdeményezését és a megindítását. A büntetőeljárás részét alkotó nyomozást igénylő bűncselekmények esetén, az annak „előstádiumát” adó előzetes nyomozás megindításáról az ügyésznek nem kell formális döntést hoznia, de az ennek során beszerzett bizonyítékokról tájékoztatnia kell a gyanúsítottat. A régi büntetőeljárás törvény csak részben szabályozta az ilyen jellegű tevékenységeket, amelyek kifejtése a rendőrségi törvényben olvasható, az új büntetőeljárás törvény már részletesen szabályozza. Az előzetes nyomozást igénylő tevékenységeket gyakran a rendőrség a feladatának ellátása során észleli. Ezek azok a tevékenységek, amikor megfelelő gyanú vetődik fel arra, hogy valaki bűncselekményt követett el. A lehetséges elkövetők és társaik, a szervezet felderítése, nyomok felkutatása, a rejtési lehetőségek feltárása olyan jellegű tevékenységet igényel, amely eltér a büntetőeljárás során végrehajtott nyomozástól. Az előzetes nyomozás tárgyául szolgáló feladatok jelentős személyi, anyagi és szervezeti erőforrást igényelnek, amelyek a rend-

¹³ http://www.criminalisticassociation.org/Dokumentum/PRELIMINARY_INVESTIGATION_2014612145958.pdf

őrségnél állnak rendelkezésre, ezért ők tudják azt elvégezni. A reform jegyében az ügyész rendelkezési, egyetértési jogosultsága kiterjed ezekre a tevékenységekre is. Az előzetes nyomozás során gyakran szenzitív adatokat szenzitív módszerekkel szereznek be, ezért az eljárások minősítettek, ahogyan a benne szereplő személyek adatai is. A közreműködőkkel is titoktartási nyilatkozatot íratnak alá.

A súlyos bűncselekmények bizonyítására speciális bizonyítékszerző tevékenységeket vezetett be az eljárási reform, ezek alkalmazásának feltételei a következők:

- a) olyan feltételek fennállása, amelyek alapján a nyomozás más módon nem végrehajtható, vagy aránytalan nehézséggel járna;
- b) bűncselekmény elkövetésének elegendő gyanúja, ami meghatározott személyre mutat, mivel az intézkedéseket személy ellen kell elrendelni (ismertlen személy ellen is folyhat előzetes nyomozás);
- c) meghatározott bűncselekmény gyanúja, katalogizált bűncselekmények felsorolása;
- d) az elrendelésnek pontos leírást kell tartalmaznia, hogy kivel szemben, milyen speciális bizonyítékszerző eljárást alkalmaznak, az annak szükségességét alátámasztó tényeket, a határidőt, alkalmazás helyét.

A speciális, fedett bizonyítékszerző eljárásokat a rendőrség hajtja végre, amiről napi jelentéseket készít, és az összefoglalót az ügyész rendelkezésére bocsátja. Az eljárás befejezése után két napon belül tájékoztatni kell az érintettet.

Halaszthatatlan elrendelési lehetősége van az ügyésznek (24 órán belül bírói jóváhagyást kell kérnie abban az esetben, ha magánlakást nem érint, egyébként 8 órán belül). A speciális bizonyítékszerző akciók határideje a leg súlyosabb bűncselekmények esetén tizennyolc, a közepes súlyú bűncselekmények esetén tizenkét, a kisebb súlyú bűncselekményeknél hat hónap.

Horvátországban a büntetőeljárás során és az előtt is lehet *informátorokat* alkalmazni az ágazati törvény 40. §-a szerint, *rendőrségi vezetői döntés* alapján, ők időbeli megkötés nélkül alkalmazhatók a törvényben meghatározott bűncselekmények felderítése érdekében. A *közterületen történő megfigyelést* a rendőrségi törvény 80. §-a szerint a büntetőeljárás során és az előtt is *rendőrségi vezetői engedéllyel* lehet alkalmazni maximum harminc napra. A magánterületen történő megfigyelés a büntetőeljárás 332. §-a szerint büntetőeljárás előtt és büntetőeljárás során, *bírói* (ügyészi) *engedéllyel* lehetséges, maximum hat hónapra, meghosszabbítása újabb fél évvel (tizenkét, tizennyolc hónap) lehetséges.

Telekommunikációs forgalom (telefon, e-mail) és postai küldemények ellenőrzése a 332. § szerint bírói engedély alapján lehetséges az előnyomozás és a büntetőeljárás során is maximum hat hónapra, ez további hat hónappal hosszabbítható meg. Halaszthatatlan esetben az ügyész jogosult elrendelni, a bíró 24 órán belüli utólagos jóváhagyásával. A telekommunikációs forgalom ellenőrzését a rendőrség hajtja végre, folyamatos ellenőrzéssel, az információk elemzésével. Titkos kutatás nem hajtható végre.

Fedett nyomozó rendszeres, általános információszerzés céljából a rendőrségi törvény 12. §-a szerint a rendőrségi vezető engedélyével alkalmazható időbeli korlát nélkül.

Fedett nyomozó tevékenységét mélyfedését, bizalmi, átvásárlását, ellenőrzött szállítását bíró engedélyezheti maximum hat hónapra, ennek hosszabbítása újabb fél évvel (tizenkét, tizennyolc hónap) lehetséges.

Szlovénia

Szlovéniában a speciális, fedett nyomozási tevékenységeket a büntetőeljárás-törvény¹⁴ 15. fejezete szabályozza a bírósági eljárást előkészítő részben. A 148. § értelmében, ha bűncselekmény elkövetésének gyanújára okot adó okok vetődnek fel, a rendőrségnek meg kell tennie a felderítéshez és az elkövető megállapításához szükséges lépéseket, össze kell gyűjtenie a büntetőeljárás megindításhoz (megalapozott gyanú) szükséges információkat. Ennek során a törvényben felsorolt nyílt, illetve együttműködői információgyűjtő tevékenységeket folytathat. Az információgyűjtés során, annak eredményéről jelentést vagy feljegyzést kell készíteni. A gyanú megalapozása esetén a rendőrség által folytatott információgyűjtésről összefoglaló bűnügyi jelentés készül az ügyésznek.

A 149/a § alapján ha megalapozott a gyanú, hogy a törvényben meghatározott bűncselekményt követtek el, követnek el, szándékoznak elkövetni, illetve előkészületet tesznek az elkövetésre, és más módon nem lehet felderíteni, megakadályozni, abban az esetben speciális, fedett nyomozási tevékenységet lehet alkalmazni a gyanúsítottal és ismeretlen elkövetővel szemben. Speciális nyomozási tevékenységet a rendőrségi vezető, az ügyész és a nyomozási bíró engedélye alapján lehet végrehajtani.

¹⁴ <http://www.policija.si/eng/images/stories/Legislation/pdf/CriminalProcedureAct2007.pdf>

A 153. § értelmében a (149a,150., 151., 155a § szabályozott) speciális nyomozási tevékenységek eredményét (közlemények, iratok, tárgyak stb.) a tevékenység összefoglaló jelentésével együtt át kell adni az ügyésznek. A nyomozási bíró engedélyével rögzített eredményt az ügyész átadja a nyomozási bírónak törvényességi vizsgálat céljából.

Az eredményt a nyomozási iratokban kell elhelyezni az adatvédelmi szabályoknak megfelelően.

Szlovéniában a büntetőeljárás folyamán és az előtt is lehet *informátorokat* alkalmazni *rendőrségi vezetői döntés* alapján, ők időbeli megkötés nélkül alkalmazhatók a törvényben meghatározott bűncselekmények felderítése érdekében. A *közterületen történő megfigyelés* a büntetőeljárás 149/a §-a szerint a büntetőeljárás során ügyészi, illetve bírói engedéllyel lehet alkalmazni maximum két hónapra, amelyet hosszabbítani lehet további fél évvel, maximum harminchat hónapig bűncselekménytől függően. A magánterületen történő megfigyelés a büntetőeljárás 149/a § (6) bekezdése szerint a büntetőeljárás során bírói engedéllyel lehetséges maximum két hónapra, a meghosszabbítása újabb két hónapokkal lehetséges.

Telekommunikációs forgalom (telefon, e-mail) és postai küldemények ellenőrzése a 150. és 151. § szerint bírói engedély alapján lehetséges a büntetőeljárás idején maximum egy hónapra, és további egy hónappal hosszabbítható meg (maximum hat hónapig, bizonyos esetekben maximum három hónap). *Titkos kutatás nem hajtható végre.*

Fedett nyomozó tevékenységét rendszeres, általános információszerzés, mélyfedés, bizalmi, álvásárlás, ellenőrzött szállítás céljából a büntetőeljárás törvény 155. §-a szerint ügyész (bizonyos esetekben, például hangfelvétel rögzítéséhez nyomozási bíró) engedélyével maximum két hónapra, ami további két hónappal meghosszabbítható, maximum huszonnégy hónapig (bizonyos esetekben harminchat hónapig) alkalmazható időbeli korlát nélkül.

Bulgária

Bulgáriában a speciális nyomozási eszközök alkalmazását a speciális hírszerző eszközök alkalmazásáról szóló törvény (*Special Intelligence Means Act*) és a büntetőeljárás törvény szabályozza.¹⁵ A büntetőeljárás törvényben elő-

¹⁵ Maria Jordanova: Special intelligence means for collecting evidence of organised criminal activity in Bulgaria. Archivio Penale, 2012
http://www.archiviopenale.it/apw/wp-content/uploads/2013/06/2012_Yordanova.pdf

szőr 2006-ban szabályozták az ellenőrzött szállítást, a titkos vásárlások rendszerét és a fedett nyomozó alkalmazását. A büntetőeljárás törvény speciális, fedett bizonyítékszerző eszközökként és módszerekként fogalmazza meg a „*speciális hírszerző eszközöket*” a bírósági eljárást előkészítő szakaszban.

A büntetőeljárás törvényben szabályozott speciális, fedett hírszerző tevékenységeket súlyos bűncselekmények megelőzése és felderítése érdekében, tekintettel a szervezett bűnözői csoportokra, akkor lehet alkalmazni, ha más módon, a büntetőeljárás törvényben meghatározott eljárási rendben nem lehet beszerezni az eredményt. Mindkét törvényben ugyanazokat a speciális, fedett tevékenységeket lehet alkalmazni, csak eltérő célból. A büntetőeljárás során annak elősegítése érdekében (bizonyítékszerzés céljából) a bírósági eljárást előkészítő hatóságok alkalmazzák a speciális tevékenységeket. A speciális hírszerző eszközök alkalmazásáról szóló törvény alapján ugyanezek a hatóságok bűncselekmények megelőzése, felderítése céljából speciális szolgálatok igénybevételével alkalmazhatják speciális eszközeiket. A speciális tevékenységek akkor is alkalmazhatók, ha a súlyos szándékos bűncselekmények megelőzése és felderítése a nemzet biztonságának a védelme érdekében is szükséges. A speciális hírszerző eszközök alkalmazásáról szóló törvény 12. §-a értelmében speciális tevékenységek olyan személyekkel, csoportokkal szemben és helyszíneken is alkalmazhatók, akiről, illetve amelyekről feltehető, hogy megpróbálnak súlyos bűncselekményeket elkövetni, vagy ilyeneket követtek el. Továbbá személyek, helyszínek védelme érdekében, illetve akiknek az élete védelmében szükséges ilyen eszközök alkalmazása (például tanúvédelem). Ezenkívül a törvényben szabályozott eljárási rendben más, nem rendvédelmi szervek is folytathatnak feladataik végrehajtása érdekében speciális módon végrehajtott információgyűjtést.

A büntetőeljárás során alkalmazott speciális, fedett tevékenységeket az ügyész egységes eljárási rend alapján kérheti a nyomozási bírótól. A büntetőeljárás idején halaszthatatlan esetben csak a fedett nyomozó bevetése esetén engedélyezheti az alkalmazást az ügyész (24 órán belüli utólagos bírói jóváhagyással), a speciális hírszerző eszközök alkalmazásáról szóló törvény alapján folytatott speciális, fedett tevékenységek esetén minden eszköz, módszer alkalmazása esetén lehetőség van halaszthatatlan elrendelésre a hatóság/szerv vezetőjének engedélyével, utólagos bírói jóváhagyással.

A cikk szerzője maga is kifejti, hogy a speciális hírszerző eszközök alkalmazásáról szóló törvény alapján folytatott speciális, fedett eszközök alkalmazása, az esetleges visszaélés nem kontrollálható megfelelően, az engedélye-

ző bíró nem látja az aktát, csak az elé tárt kérelem alapján dönt, mivel az ilyen eljárás minősített adatokkal dolgozik és a „need to know” elvet alkalmazzák.

Bulgáriában a büntetőeljárás során, és az megelőzően is lehet *informátorokat* alkalmazni *rendőrségi vezetői döntés* alapján, időbeli megkötés nélkül alkalmazhatók súlyos bűncselekmények felderítése érdekében. *A közterületen, magánterületen történő megfigyelés, telekommunikációs forgalom (telefon, e-mail) és postai küldemények ellenőrzése, fedett nyomozó tevékenysége rendszeres, általános információszerzés, mélyfedés, bizalmi, átvásárlás, ellenőrzött szállítás* céljából egységes eljárási rend szerint a speciális hírszerző eszközök alkalmazásáról szóló törvény 3., 4., 13. §-a alapján, és a büntetőeljárás törvény 172–177. §-a alapján *bírói engedéllyel* két hónapra engedélyezhető, ez további négy hónappal meghosszabbítható (maximum hat hónap lehet).

A speciális hírszerző eszközökkel végrehajtott hírszerzés eredményét bizonyítékként fel lehet használni. Az elektronikus adatok rögzítését és feldolgozását végző belügyminisztériumi szerv a feldolgozás befejezése után 24 órán belül köteles két hitelesített elektronikus példányt készíteni a rögzített, feldolgozott adatokról, és azt a bizonyítékként felhasználást kérő ügyésznek, illetve a törvényességi engedélyezést gyakorló bíróságnak megküldeni.

Málta

Máltán a büntetőeljárás előtt és a büntetőeljárás alatt is lehet postai küldeményeket ellenőrizni és közterületen megfigyelést végrehajtani. Egyéb speciális nyomozási eszköz nem alkalmazható.

Ciprus

Cipruson a büntetőeljárás előtt lehet informátorokat, fedett nyomozókat általános információszerzés és mélyfedés alkalmazásával bevetni, időbeli korlátozás nélkül. Egyéb speciális nyomozási eszköz nem alkalmazható.

Németország

Németországban alapvetően a szövetségi szintű büntetőeljárás törvény és a tartományi szintű rendőrségi törvények szabályozzák a fedett nyomozási in-

tézkedések (*Verdeckte Massnahmen*) alkalmazásának szabályait. A tartományi szintű szabályozások eltérők lehetnek, de figyelemmel vannak a büntető-eljárás szabályaira. A rendőrség az elsődleges információk ellenőrzése érdekében, illetve az úgynevezett veszélyelhárítás (*Gefahrenabwehr*) érdekében nyílt és speciális nyomozási intézkedéseket alkalmazhat a tartományi szintű törvényi szabályozásokban is részletezett módszerekkel. A tartományi szintű rendőrségi törvényekben nevesített bűncselekmények, illetve az állam biztonságát veszélyeztető bűncselekmények felderítése, megakadályozása érdekében „különleges módszerekkel végrehajtott személyes adatok gyűjtését” folytathatja a rendőrség előzetes nyomozás keretében. Már a büntetőeljárás megindítása előtt is lehetséges akár elektronikus hírközlési adatok ellenőrzése is bírói engedéllyel, de csak úgynevezett veszélyelhárítási célból.

Alapvető szabály azonban, hogy a gyanú konkrét, tényyszerűvé válása esetében haladéktalanul értesíteni kell az ügyészt, és nyomozást kell indítani az ügyész által adott nyomozási számon. Ettől kezdve a rendőrség az ügyész rendelkezéseinek megfelelően hajtja végre a bűncselekmények felderítését, nyomozását.

Németországban informátorok (egyszeri) és bizalmi személyek (hosszú távú, szerződéses együttműködés) alkalmazására van lehetőség a büntetőeljárás törvény általános felhatalmazása szerint, amelynek részletszabályait egy belügy- és igazságügyi minisztériumi közös iránymutatás szerint kell végrehajtani.¹⁶ Az iránymutatás szerint bizalmi személyek alkalmazása, azaz bizalmasság/titkosság szavatolásával történő együttműködés kialakítása és azok „bevetése” elsősorban a súlyos bűncselekmények, szervezett bűnözés, az illegális fegyver- és kábítószer-kereskedelem, pénzhamisítás és az állam biztonságát veszélyeztető bűncselekmény esetén lehetséges. Ezenkívül a közepesen súlyos bűncselekmények esetében mindig az eset súlyossága, fontossága szerint egyedi mérlegeléssel lehetséges. Csekély súlyú bűncselekmények felderítése, bizonyítása esetén nem alkalmazhatók.

A bizalmassági ígérvényt az ügyész biztosítja (halaszthatatlan esetben rendőrségi vezető) az együttműködő személy részére, amikor más módon a nyomozás célja nem érhető el. Az együttműködő személy kiválasztása, tanulmányozása után egy 4110-es számú, valódi név nélküli, általános aktában kerül sor a bizalmi személyek bevonására az ügyész beleegyezésével.

Az iránymutatás részletezi a fedett nyomozók és a fedésben lévő nyomozók alkalmazásának szabályait is.

¹⁶ Richtlinien für das Strafverfahren und das Bussgeldverfahren (RiStBV)

Németországban a speciális, fedett nyomozási intézkedések a következők lehetnek¹⁷:

- *informátorok és bizalmi személyek bevetése*, alkalmazása (StPO¹⁸ 152., 161., 163. §);
- *fedett nyomozó, fedésben lévő nyomozó bevetése*, alkalmazása (StPO 110a–110c §);
- *rövid távú megfigyelés* – amely 24 óránál rövidebb időtartamú, illetve két napnál többet nem hidal át – rendőrségi vezetői, illetve ügyész engedély alapján lehetséges [StPO 161. § (1), 163. § (1)];
- *tervszerű, hosszú távú megfigyelés* (24 óránál hosszabb), amelyet bíró engedélyez, halaszthatatlan esetben rendőrségi vagy ügyészi engedéllyel a bíró három napon belüli utólagos jóváhagyásával (StPO 163f §);
- *speciális technikai eszközök bevetése* (StPO 100h §);
- speciális kép- és hangrögzítés megfigyelés során a tényállás felderítése vagy az elkövetők tartózkodási helyének megállapítása céljából alkalmazható. Veszélyelhárítás során rendőrségi engedélyezés, utólagos ügyészi tájékoztatás mellett, egyéb esetben ügyészi, bírói jóváhagyással lehetséges;
- *határon átnyúló megfigyelés* a schengeni végrehajtási egyezmény 40., 44 §-a szerint lehetséges;
- *minta-, bizalmi, álvásárlás* (StPO 110aff §) az ügyész engedélyével lehetséges;
- *ellenőrzött szállítás* (StPO 152., 161., 163. §) részletszabályait nemzetközi egyezmények tartalmazzák, ügyészi engedélyhez kötött;
- *telekommunikációs ellenőrzés* (StPO 110a, 100b, 100g, 101., 148. §, TKG¹⁹)
 - telekommunikációs ellenőrzés a büntetőeljárás törvény és a telekommunikációs törvény alapján lehetséges meghatározott bűncselekmények esetében, bírói engedéllyel, maximum három hónap időtartamban, ez további három hónappal meghosszabbítható;
- *mobiltelefon-ellenőrzés készülék- és kártyaszám alapján* (IMSI Catcher, StPO 100i, 100a §) – meghatározott bűncselekmények esetében, bírói engedéllyel maximum hat hónapig lehetséges, ez egy alkalommal további hat hónappal meghosszabbítható. Halaszthatatlan esetben ügyészi engedéllyel a bíró utólagos, három napon belüli jóváhagyásával;

17 Frank Thiede – Sabrina Winkler – Bianca Lehrmann – Judit Müller – Nadja Golz: Offene und Verdeckte Ermittlungsmassnahmen. Bundeskriminalamt, Wiesbaden, 2014

18 <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf>

19 Telekommunikationsgesetz, a német telekommunikációs törvény.

- *akusztikai lehallgatás magánlakáson kívül* (StPO 100f, 101. §) – meghatározott bűncselekmények esetén, bírói engedéllyel, maximum három hónap időtartamra engedélyezhető, ez további három hónappal meghosszabbítható;
- *akusztikai lehallgatás magánlakásban* [StPO 100c § (1), 100d §, 100e §, 101. §] – meghatározott bűncselekmények esetén, bírói engedéllyel, maximum egy hónapra engedélyezhető, ez további egy hónappal meghosszabbítható, ötszöri hosszabbítás után a legfelsőbb bíróság dönt a további alkalmazhatóságról;
- *postai küldemények ellenőrzése* (StPO 99., 100., 101. §) – meghatározott bűncselekmények esetében, bírói engedéllyel, maximum három hónap időtartamban, ez további három hónappal meghosszabbítható. Halaszthatatlan esetben ügyészi engedéllyel a bíró utólagos, három napon belüli jóváhagyásával.
- *bankkártya-ellenőrzés* (StPO 161., 163., 161a §) – a bankkártya-tranzakciók figyelése meghatározott bűncselekmények esetében ügyészi engedéllyel lehetséges.

A felsoroltakon kívül a tanúvédelem és a koronatanú-védelem során alkalmaznak speciális, fedett nyomozási intézkedéseket Németországban.

Franciaország

Franciaországban országos szintű szervként működik a nagyobb városokban a *National Police*, a kisebb városokban és vidéken a *Gendarmerie*, és ezen kívül a városoknak is van közigazgatási rendőrségük. Tevékenységüket több törvény szabályozza.

A bűncselekmények felderítését és nyomozását a bűnügyi rendőrség végzi, amelynek alkalmazottai egyebek között a *National Police* és a *Gendarmerie* testületéből verbuválódnak. Az igazságügyi rendőrség intézkedéseinek irányítása a kerületi ügyészség alá tartozik. A bűnügyi rendőrség feladata a bűncselekmények felderítése, bizonyítékok beszerzése és az elkövetők beazonosítása a bűnügyi nyomozás kezdeményezéséig. Az előzetes nyomozás megindításáról haladéktalanul tájékoztatni kell az ügyészt, és a befejezése után a teljes ügyiratot, tárgyakat át kell adni.

A bűnügyi nyomozás elrendelése után az igazságügyi hatóságok rendelkezéseinek megfelelően hajtják végre feladataikat.

A büntetőeljárás törvény²⁰ első könyv 2. fejezete tartalmazza az előzetes rendőrségi nyomozásra vonatkozó szabályokat, és a negyedik könyv tartalmazza a speciális eljárásokat, köztük a telekommunikációs ellenőrzés és a szervezett bűnözés elleni fellépés során alkalmazható eljárási szabályokat.

Az első könyv 1. fejezet 11. cikke leszögezi, hogy a védelem jogainak érvényesülését megengedő jogszabályhelyek alkalmazásán kívül a nyomozás és az annak folyamán végrehajtott intézkedések hivatali (szolgálati) titoknak minősülnek. Az esetleges visszaélések elkerülése és a gyanúsított jogainak érvényesülése érdekében az ügyész saját kezdeményezés alapján vagy a felek megkeresésére jogosult az intézkedések törvényességét ellenőrizni.

Az előzetes rendőrségi nyomozást a bűnügyi rendőrség alkalmazottja saját kezdeményezésre vagy az ügyész felhívására indíthat. A saját kezdeményezésű előzetes nyomozás esetén az ügyészt hat hónapon belül tájékoztatni kell annak a fejleményeiről, ügyészi felhívás esetén az ügyész rendelkezése szerinti határidőre kell befejezni az előnyomozást. Az előzetes nyomozás során a bűncselekmény elkövetőjének beazonosítása után az ügyészt tájékoztatni kell ennek a tényéről, és az azt alátámasztó bizonyítékokról. Az ötévi vagy annál súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény esetén a nyomozási bíró engedélyezheti az ügyész előterjesztése alapján a gyanúsított tudta nélkül kutatási, házkutatási, lefoglalási cselekmények végrehajtását.

Telekommunikációs közlemények lehallgatását legalább kétévi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények felderítése, nyomozása érdekében engedélyezi a nyomozási bíró a bűnügyi nyomozás során maximum négy hónapra, amely meghosszabbítható. A közleményeket a rendőrség hivatalos jelentés formájában rögzíti az ügyiratban, és mellé csatolja a zárt, hitelesített formátumú adathordozókat.

A negyedik könyv XXV. fejezetben meghatározott bűncselekmények esetében speciális eljárási szabályok alkalmazhatók.

Az előzetes nyomozás, vizsgálat (*inquiry*), és a bűnügyi nyomozás (*investigation, prosecution, trial*) keretében végrehajtott eljárási cselekmények során, a fejezetben meghatározott bűncselekmények esetében, eltérő nyomozási tevékenységek alkalmazhatók. Ezek a következők:

- *felderítés* – az igazságügyi rendőrség az ügyész tájékoztatását követően felderítő tevékenységet folytathat olyan személyekkel szemben, akik a törvény 706-73,74 cikkeiben foglalt bűncselekmények elkövetésével feltehetően gyanúsíthatók vagy gyanúsíthatók, illetve bűncselekménnyel összefüggésbe

²⁰ <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1674/file/848f4569851e2ea7eabfb2ffc70.htm/preview>

- hozható tárgyak, javak, termékek hollétét, meglétét felderíthetik. A kerületi ügyészt vagy a kerületi bíróságot értesíteni kell előzetesen arról, hogy területükön ilyen felderítő tevékenységet folytatnak.
- *bűnszervezetbe beépülés (infiltráció)* – ha az előzetes nyomozás vagy a nyomozás célja más módon nem érhető el, az ügyész vagy az ügyész véleményének a kikérése után a nyomozási bíró engedélyezheti a törvényben felsorolt bűncselekmények esetében az igazságügyi rendőrség tagjának a bűnszervezetbe beépülést, hogy felderítse a bűncselekmény elkövetőit. Tevékenysége során nem bírhat rá bűncselekmények elkövetésére más személyeket. A beépülés során a nyomozás vezető tisztje készíti el a hivatalos jelentéseket, amely csak azokat az elemeket tartalmazza, amelyek a bűncselekmény felderítését szolgálják. A beépülés négy hónapra engedélyezhető, ezt a nyomozási bíró meghosszabbíthatja. A nyomozási bíró bármikor megszüntetheti az engedély időtartama alatt is a beépülést. A beépülési akció befejezése után az engedélyt az ügy irataihoz kell csatolni. A beépülést végrehajtó speciális nyomozó valós adatait az eljárás egyik szakaszában sem lehet nyilvánosságra hozni, kivételesen tanúként meghallgathatja az engedélyező vagy perbíró;
 - *kutatás, házkutatás, lefoglalás végrehajtható magánlakásnak nem minősülő területen, illetve halaszthatatlan esetben magánlakásban is* a felsorolt bűncselekmények felderítése során az előzetes nyomozás keretében a törvényben meghatározott időtartamon kívül is, nyomozási bíró engedélyével (ügyész előterjesztése alapján);
 - *telekommunikációs rendszerek ellenőrzése* – ha szükséges, a felsorolt bűncselekmények esetén az előzetes nyomozás keretében is végrehajtható telekommunikációs rendszer lehallgatása, rögzítése, közlemények fordítása, feldolgozása az ügyész előterjesztése alapján, nyomozási bírói engedéllyel, maximum tizenöt napig, ami egyszer meghosszabbítható.
 - *kép- és hangrögzítés gépjárműben és magánlakásban* – ha szükséges, a felsorolt bűncselekmények esetén az ügyész előterjesztésére a nyomozási bíró engedélyezheti az bűnügyi rendőrség tagjainak, hogy technikai eszközöket helyezzenek el és szereljenek ki gépjárműből és magánlakásban. A kép- és hangrögzítés maximum négy hónapra engedélyezett, ez meghosszabbítható. A végrehajtásról készült jelentést és a hitelesített hanganyagokat az ügyirathoz kell csatolni.

Románia

Romániában a bűncselekmények nyomozását a bűnügyi rendőrség, az ügyészség vagy speciális nyomozó hatóság (katonai bűncselekmények) hajtja végre. A szervezett bűnözés, terrorizmus és korrupció elleni fellépés jegyében, meghatározott bűncselekmények nyomozásának irányítását az ügyészség végzi.

A román büntetőeljárás törvény²¹ 56. § (3) szerint *kötelező az ügyésznek a nyomozást irányítania a következő bűncselekmények esetében:*

- olyan bűncselekmények esetében, amelyek kivizsgálása a legfelsőbb bíróság vagy ítélőtábla hatáskörébe tartozik, a büntető törvénykönyvben meghatározott következő bűncselekmények esetén (188–191., 257., 276., 277., 279., 280–283., 289–294. §), életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén;
- *olyan bűncselekmények esetén, amelyek nyomozása az ügyészség szervezett bűnözés vagy terrorizmus elleni igazgatósága vagy az antikorrupciós igazgatósága alá tartozik.*

A büntetőeljárás törvény négy fejezete „*a felderítés vagy nyomozás speciális módszerekkel*” címet kapta (*Surveillance or investigation special methods*). Az alkalmazható módszerek a következők:

- kommunikációs vagy egyéb távközlési rendszerek lehallgatása;
- számítógépes rendszerhez hozzáférés;
- video-, audio- vagy vizuális felderítés;
- technikai eszközökkel nyomozás;
- személyek pénzügyi tranzakcióinak felderítése;
- e-mail, postai küldemények ellenőrzése;
- speciális nyomozók, informátorok alkalmazása;
- speciális tevékenységekben engedélyezett részvétel;
- ellenőrzött szállítás;
- elektronikus kommunikációs hálózaton keresztül továbbított adatok megszerzése.

Az „elektronikus felderítést” és a postai küldemények ellenőrzését az ügyész indítványára a nyomozási bíró engedélyezi, ha elegendő gyanú van a törvényben felsorolt vagy öt évnél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett

²¹ http://www.vertic.org/media/National%20Legislation/Romania/RO_Criminal_Procedure_Code.pdf

bűncselekmények elkövetésére vagy azok kísérletére, amennyiben más módon nem szerezhető be a bizonyíték, és az intézkedés alkalmazása arányos. Az ellenőrzés maximális időtartama harminc nap, ez további harminc nappal meghosszabbítható, maximum hat hónapig. Az audio-, video- és vizuális felderítés maximum százhusz napig engedélyezhető magánlakásban, halaszthatatlan esetben az ügyész 48 óra időtartamig engedélyezheti, a bíró utólagos jóváhagyásával. Az ügyész vagy a nyomozó hatóság az elektronikus felderítő tevékenységről jelentést készít, amelyhez hitelesített formátumban csatolja a felderítés eredményét, és továbbítja az ügyésznek.

A fedett nyomozók és informátorok alkalmazását az ügyész engedélyezheti maximum hatvan napra, ha elegendő gyanú van a törvényben felsorolt bűncselekmények elkövetésére vagy azok kísérletére. Hogyha a fedett nyomozó kép- vagy hangrögzítést alkalmaz tevékenysége során, annak végrehajtását a nyomozási bíró engedélyezi. A fedett nyomozó és informátor a bírósági eljárásban védett tanúként hallgatható ki, az eljárásban valódi identitása nem kerülhet nyilvánosságra. Valódi adataikat az ügyész, a nyomozási bíró és az eljáró bíró ismerheti meg, hivatali titoktartási kötelezettség mellett. Az ellenőrzött szállítást az ügyész engedélyezi.

Az ügyész a nyomozási bíró jóváhagyásával pénzügyi adatok, tranzakciók adatait szerezheti be a gyanúsított személyről.

Összegzés

A tagállami jogrendszerek nyomozási gyakorlatának összehasonlítása alapján megállapítható, hogy minden tagállamban vannak olyan bűnüldözési feladatok, amelyek általában a rendőrségi törvényben szabályozott és eltérő karakterisztikájúak, mint a formális büntetőeljárás keretei között végrehajtható feladatok. Ilyenek tipikusan a tagállami törvényekben katalogizáltan meghatározott bűncselekmények megelőzése, felderítése, elkövetőik beazonosítása, amely a büntetőeljárás elrendelése előtti „előstádiumnak” tekinthető nyomozás folyamán valósítható meg. Ennek a tevékenységnek a rendeltetése a kezdeti információk ellenőrzése, pontosítása, további információk, esetleg bizonyítékok beszerzése. Tagállamonként eltérő, hogy melyik törvény hogyan szabályozza a speciális, fedett nyomozási intézkedések, tevékenységek végrehajtását. *Finnországban* külön előnyomozó egységeket jelölnek ki, amelyek a rendőrségi és kényszerintézkedésekről szóló törvény alapján, az ügyész értesítésével hajtják végre feladatainkat. *Hollandiában* a büntetőeljá-

rási törvény szabályozza felfedező nyomozásként a bűncselekmények megelőzését, felfedezését szolgáló cselekmény-, személy- vagy csoportalapú előzetes nyomozásokat. Továbbá a holland büntetőeljárás eltérő nyomozati lehetőségeket engedélyez a súlyos, szervezett bűnelkövetés körébe tartozó tevékenységek felderítése során, hasonlóan a *francia* büntetőeljárás törvényéhez, ahol annak külön fejezete foglalkozik a szervezett bűnözés elleni fellépés speciális nyomozati módszereivel. *Romániában* az ügyészség speciális antikorrupciós vagy szervezett bűnözés elleni egységei irányítják az ilyen jellegű nyomozásokat. *Litvániában* külön bűnügyi hírszerzési törvény és a büntetőeljárás törvény szabályozza az előzetes speciális nyomozási feladatokat.

Lengyelországban a rendőrségi törvény alapján bűncselekmények megelőzése, felderítése érdekében előzetes nyomozást és műveleti ellenőrzést lehet végrehajtani. *Szlovákiában* a rendőrségi törvény alapján hasonló célból nyomozási műveleti tevékenység elnevezés alatt lehet a speciális nyomozási tevékenységeket folytatni. *Horvátországban* a legújabb büntetőeljárás reform jegyében a büntetőeljárás részévé tették az előzetes nyomozást azzal, hogy megkülönböztették a büntetőeljárás informális és formális megindítását. Az előnyomozás folyamán az ügyész formálisan nem hoz döntést annak megkezdéséről, csak a beszerzett eredmény alapján indítja meg formálisan is az eljárást a gyanúsított egyidejű értesítésével és a beszerzett bizonyítékok közlésével. *Németországban* csak veszélyelhárító típusú, illetve korlátozott eszköztárú előnyomozati tevékenység végezhető a büntetőeljárás formális megindítása előtt.

Az előbbiekből látható, hogy a tagállamokban elég heterogén az „előnyomozati tevékenység” szabályozása és elnevezése (*preliminary investigation, surveillance, investigative operational activity, Verdeckte Massnahmen, inquiry...*). Megállapítható, hogy a tagállamok nagyjából hasonló speciális, fedett nyomozási tevékenységeket folytatnak, amelyek alkalmazásához kapcsolódó speciális ismeretek, taktikák belső használatú információk.

A megvizsgált tagállami jogrendszerekhez képest a hazai titkos információgyűjtés szabályozása kevésbé részletes, és túl általános felhatalmazású. Az összes a kutatásban megvizsgált jogrendszerben, csak abban az esetben kerülhet sor speciális, fedett nyomozási tevékenységekre, ha az konkrétan, törvényben meghatározott bűncselekmények megelőzése, felderítése, nyomozása érdekében szükséges, és arányos az elérendő céllal.

Az „előnyomozási tevékenységek” és az azok folyamán beszerzett eredmény minden megvizsgált tagállamban ügyészségi engedélyezés vagy irányítás alatt áll (Lengyelországban és Horvátországban a közterületen történő

megfigyelés kivétel). A humán hírszerzés alkalmazása marad alapvetően rendőrségi engedélyezésű (Németország kivétel, ott ügyészi engedélyű bevonás). A hazai titkos információgyűjtés rendszerében végrehajtott „előnyomozási” tevékenységek többnyire nem az ügyész tudtával, engedélyezésével, esetleges irányításával folynak, és az eredmény értékelése, a további eljárás folytatása is belső, rendvédelmi szervei vezetői döntésű.

Néhány tagállamban a súlyos, szervezett vagy bűnszervezetben elkövetett bűnözés, terrorizmus elleni fellépéséhez adnak többletjogosítványokat a nyomozások során, vagy speciális ügyészi szervezet vezet az előnyomozásokat, nyomozásokat. Ez a megoldás elgondolkodtató a büntetőeljárás reformkoncepcióban megfogalmazott „kétszintű” eljárási modell alapján, amely szerint *„a jelentős tárgyi súlyú, komplex bűncselekmények esetében az érintett hatóságok feladatkörének markáns elhatárolása mellett, az ügyészség érdemi közreműködésének és az ehhez igazodó eszközrendszer kialakításának van helye”*.